

Širdies
nerimas

Stefan
Zweig

Stefan
Zweig

Širdies nerimas

Iš vokiečių kalbos vertė
Adomas Druktenis

VILNIUS 2021

Versta iš:
Stefan Zweig,
UNGEDULD DES HERZENS,
G. B. Fischer, 1963

© Vertimas į lietuvių kalbą, Adomas Druktenis, 2008
© Viršelis, Asta Puikienė, 2021
© Leidykla VAGA, 2008, 2021
ISBN 978-5-415-02632-6

Užuojauta būna dvejopa. Viena – silpnadvasiška ir sentimentali, iš tiesų ji tėra tik širdies nerimas norint kuo greičiau atsikratyti nemalonių graudulių dėl artimo nelaimės, tai ne užuojauta, o tik instinktyvus siekimas atsiriboti nuo kito žmogaus kančių. Ir kita – tikroji, ne sentimentali, bet veiksminga užuojauta, žinanti, ko ji nori, ir pasiryžusi kantriai kentėti kartu su kitu, kiek tik leidžia jėgos, ir net dar daugiau.

„Kas turi, tam ir duodama“, – tuos Išminties knygos žodžius ramia širdimi gali patvirtinti kiekvienas rašytojas, pritaikydamas sau šitaip: „Kas daug pasakoja, tam ir pasakojama.“ Yra itin paplitusi nuomonė, kad rašytojas visą laiką tik fantazuoja, nuolatatos semiąs iš savo neišsenkamo vaizduotės šaltinio visokiausias istorijas ir nuotykius. Bet žmonės labai klysta taip manydami, – rašytojui visiškai nėra reikalo laužti iš piršto veikėjų ar įvykių, jam užtenka tik nebėgti nuo jų, ir jie patys suranda savo pasakotoją, jei tik jis tebeturi nuostabią dovaną regėti ir klausyti; kas yra ne kartą mėginęs aiškinti žmonių likimus, tam daug kas papasakoja savo likimą.

Šitą istoriją, beveik žodis žodin tokią, kaip čia atpasakota, aš taip pat išgirdau iš kitų, ir, beje, visiškai netikėtai.

Paskutinį kartą lankydamasis Vienoje, per dieną visokiausių reikalų nuvargintas, susiradau vieną restoraną priemiestyje, tikėdamasis, kad jis jau seniai išėjęs iš mados ir mažai telankomas. Bet vos tik įėjau – su apmaudu turėjau prisipažinti apsirikęs. Jau nuo pirmo staliuko pakilo vienas pažįstamas ir, reikšdamas savo nuoširdų džiaugsmą, nors anaiptol nenudžiuginęs manęs, pakvietė prisėsti prie jo. Nepasakytum, kad tas paslaugus ponas būtų buvęs koks blogas ar nemalonus žmogus; jis tik priklausė prie tos kategorijos pernelyg draugingų pašnekovų, kurie renka pažintis su tokiu uolumu, kaip vaikai pašto ženklus, ir todėl nepaprastai didžiuojasi kiekvienu savo kolekcijos egzemplioriumi. To geraširdžio keistuolio – pagal savo antrąją profesiją gero ir išmaningo archyvaro – visa gyvenimo prasmė, regis, buvo kuk-

lus pasitenkinimas, kurį jis pajusdavo, kai išgirdęs kieno vardą, retkarčiais minimą laikraščiuose, galėdavo nerūpestingai, lyg savaime suprantamą dalyką, pridurti: „Tai mano geras draugas“ arba: „Ak, aš jį dar vakar mačiau“, arba: „Mano draugas A. pasakė, mano draugas B. pareiškė nuomonę“, – ir taip be sustojimo iki pat abėcėlės galo. Per premjeras jis uoliai plodavo savo draugams, kiekvienai aktorei paskambindavo telefonu kitą rytą ir palinkėdavo sėkmės, neužmiršdavo niekieno gimimo dienos, nutylėdavo nepalankias recenzijas, o liaupsinančias siųsdavo recenzuojamiesiems iš prielankumo. Žodžiu, tai buvo neblogas žmogus, nes nuoširdžiai visiems padėdavo ir net jausdavosi laimingas, jei kas paprašydavo jį kokios paslaugėlės ar papildydavo jo pažįstamų kolekciją nauju objektu.

Nėra reikalo smulkiau aprašinėti mūsų bičiulio prieplako – taip juokais vieniečiai vadina tuos geraširdžius parazitus iš margos snobų giminės, – nes kiekvienas tokius pažįsta ir žino, kad nuo jų landumo neatsiginsi be pikto žodžio. Tad, susitaikęs su likimu, aš atsisėdau prie jo. Ketvirtį valandos mums paplepėjus, į restoraną įėjo kažkoks ponas, gražiai nuaugęs, šviesaus, jaunatviško veido, pikantiškai žilstelėjusiais smilkiniais; iš jo laikysenos tuoj pat matei, kad tai buvęs kariškis. Greitai pašokęs iš vietos, mano kaimynas su būdingu jam krutnumu pasisveikino, tačiau tas ponas atsakė jam greičiau abejingai negu mandagiai; ir dar nespėjo naujasis svečias prišokusiam kelneriui duoti užsakymo, o mano bičiulis prieplakas jau prisislinko prie manęs ir tyliai sušnibždėjo:

– Ar jūs žinote, kas jis toks?

Aš seniai žinojau jo įprotį girtis kiekvienu bent kiek įmanomesniu savo kolekcijos egzemplioriumi ir bijojau, kad jis neišleistų į pernelyg ilgus aiškinimus, tad be jokio susidomėjimo šaltai atsakiau „ne“ ir toliau skvarbiau savo tortą. Toks mano abejingu-

mas tik dar labiau sukurstė ši vardų graibstytojų, ir jis, atsargiai prisidėjęs delną prie burnos, patyliukais man sukuždėjo:

– Nagi čia Hofmileris iš vyriausiosios intendantūros, žinote, tas, kur per karą gavo Marijos Terezijos ordiną.

Kadangi šis didžios reikšmės faktas nesukrėtė manęs, kaip mano kaimynas buvo tikėjęsis, tai jis su patriotiniu įkarščiu, primenančiu mokyklinės chrestomatijas, ėmėsi man aiškinti, kokių didingų žygių atlikęs per karą tasai rotmistras Hofmileris, iš pradžių tarnaudamas kavalerijoje, o paskui aviacijoje, per žvalgybinį skridimą virš Pjavo, kur jis vienas numušęs tris priešo lėktuvus, o dar vėlgi, kaip jis su kulkosvaidžių kuopa tris dienas laikęs fronto barą, – ir vis su daugybe smulkmenų (aš jų čia neminiu), vis be galo stebėdamasis, kad aš ligi šiol nieko negirdėjęs apie tą nuostabų žmogų, kuriam pats imperatorius Karlas įteikęs aukščiausią Austrijos karinį apdovanojimą.

Aš sugundytas nejučiomis pažvelgiau į kitą staliuką – norėjau iš arti pamatyti istorijos antspaudu pažymėtą didvyrį. Bet sutikau griežtą, piktą žvilgsnį, kuris, rodos, sakyte sakė: „Matyti, tas tipas jau kažko tau priskiedė apie mane! Nėra ko taip į mane spoksoti!“ Ir neslėpdamas savo nepasitenkinimo, tas ponas tuoj pasitraukė savo krėslą ir energingai atsuko mums nugarą. Kiek susigėdęs nugręžiau nuo jo žvilgsnį ir daugiau nebedrįsau nė akies krašteliu pažvelgti į jo staliuką. Netrukus atsisveikinau su savo šauniuoju plepiu, bet išeidamas pastebėjau, kad jis jau spėjo persėsti prie savo herojaus – matyt, nenustygo papasakoti jam apie mane taip pat karštai, kaip man pasakojo apie jį.

Štai ir viskas. Be abejo, aš greitai būčiau pamiršęs šį netyčių susitikimą, bet likimas taip lėmė, kad jau kitą dieną vienoje nedidelėje draugijoje vėl susidūriau su tuo neprielankiu ponu, kuris su smokingu atrodė dar efektingiau ir elegantiškiau negu vakar su paprastesniu apdaru. Tarsi du suokalbininkai, rūpestingai

slepią nuo kitų paslaptį, žinomą tik jiedviem, mudu abu turėjome gerai susiimti, kad neišsiduotume reikšmingomis šypsenėlėmis. Jis pažino mane, kaip ir aš pažinau jį, ir, matyt, vakarykščio pažinčių sąvadautojo nepasisekimas mus abu vienodai dirgino ir linksmino. Iš pradžių vengėme kalbėtis, nors, kita vertus, jeigu ir būtumėm norėję užmegzti šnektą, vis tiek būtų buvę neįmanoma, nes visi aplink labai karštai diskutavo.

Tos diskusijos temą nesunku bus atspėti, jeigu pasakysiu, kad visa tai vyko 1938 metais. Vėlesnieji mūsų laikų metraštininkai kada nors nustatys, kad 1938 metais kiekviename mūsų sujaudintos Europos krašte nebuvo kitos kalbos, kaip tik apie tai, ar bus, ar nebus naujas pasaulinis karas. Kur tik susiburdavo keli žmonės, tuoj neišvengiamai kalba nukrypdavo į šią temą, ir kartais atrodavo, kad netgi ne žmonės, dėstydami savo spėliojimus ir viltis, stengiasi nusikratyti apsėdusia baime, o pati atmosfera, suau-drinta, pritvinkusi paslaptingos įtampos, nori išsikrauti žodžiais.

Diskusiją pradėjo namų šeimininkas, iš profesijos advokatas, žmogus tokio charakterio, jog mėgdavo, kad visada būtų jo viršus. Remdamasis įprastiniais argumentais, jis įrodinėjo įprastinę nesąmonę: girdi, naujoji karta žinanti, kas yra karas, ir nebesileisianti taip be niekur nieko įtraukiama į jį, kaip kad atsitiko anuomet. Jau per mobilizaciją šautuvai atsigręžtų atgal; kas kas, o seni frontininkai, tokie, kaip jis, gerai žiną, kas jų laukia.

Man pikta darėsi ir dėl jo blefavimo, ir dėl jo aplombo: tokiu metu, kada dešimtys tūkstančių ir šimtai tūkstančių fabrikų gamina sprogstamąsias medžiagas ir nuodingas dujas, jis atmeta karo galimybę taip pat pigiai, kaip, spragtelėjęs smiliumi, nukrečia pelenus nuo cigaretės. Aš gana ryžtingai atkertu: ne visada galima tikėti, kad tai, ko norėtume, kaip tik ir yra tikrovėje. Žinybos ir militaristinės organizacijos, vadovaujančios karo mašinos, taip pat nesnaudžia, ir kol mes apgaudinėjame save iliuzijomis, jos vi-

sapusiškai išnaudoja taikos metą ir jau iš anksto taip apdoroja mases, kad prireikus būtų galima daryti su jomis ką tik nori. Jeigu jau dabar, taikos dienomis, visuotinis servilizmas dėl tobulesių propagandos metodų pasiekė tokį neįtikimą mastą, tai nėra ko nė galvoti apie kokį nors pasipriešinimą tada, kai nuskambės per radiją pranešimas apie mobilizaciją. Žmogus šiandien yra tik dulkelė, ir niekas apskritai nepaiso, ar jis ko nori, ar ne.

Savaime suprantama, visi tuoj šoko prieš mane, nes, kaip rodo praktika, žmogus visada yra linkęs užliūliuoti save, nuslopinti savyje pavojaus jutimą, reikšdamas nuomonę, kad to pavojaus visai nėra, o jeigu ir yra, tai jis visai nebaisus; o dabar, kada gretimame kambaryje mūsų laukė prabangiai paruoštas stalas, toks mano nepasitenkinimas tuo pigiu optimizmu pasirodė itin ne vietoj.

Nelauktai mane užstojo Marijos Terezijos ordino kavalierius, kaip tik tas, kurį aš, klaidinga nuojauta vaduodamasis, laikiau savo priešu. Jis karštai prašneko: taip, tai esanti gryna nesąmonė šiais laikais teikti reikšmės žmogaus norui ar nenorui, juk būsimajame kare pagrindinį vaidmenį vaidinsiančios mašinos ir žmogus bus tik jų sudėtinė dalis. Jau per praėjusį karą jis nedaug tesutikęs fronte tokių žmonių, kurie būtų aiškiai pasisakę už ar prieš karą. Daugumas patekę ten kaip vėjo pakeltos dulkės ir paskui sukęsi tame kūryje, negalėdami iš ten ištrūkti, kiekvienas, skyrium paėmus, be jokios valios mėtomas kaip žirnis dideliame maiše. Ir galų gale turbūt daugiau žmonių ieškoję kare prieglobsčio, negu bėgę nuo jo.

Aš klausiausi nustebęs; pirmiausia man užimponavo, kad jis dabar taip karštai toliau dėstė savo mintis:

– Geriau jau neapgaukinėkime savęs. Jeigu tik šiandien kuriame krašte prasidėtų savanorių verbavimas į kokį egzotišką karą – sakysim, Polinezijos arba Afrikos kokiame užkampyje, – tuoj atsirastų tūkstančiai ir šimtai tūkstančių vyrų, kurie

sutiktų ten važiuoti, patys nežinodami kodėl, – galbūt norėdami pabėgti patys nuo savęs ar nuo sunkių gyvenimo sąlygų. Faktišką pasipriešinimą prieš karą aš vertinu ne ką daugiau kaip nuliū. Vienišam individui pasipriešinti prieš visą organizaciją reikia daug didesnės drąsos, negu pasiduoti srovės nešamam, reikia individualinės drąsos, o mūsų laikais, kada taip sparčiai auga organizacija ir mechanizacija, ši savybė pamažu nyksta. Per karą aš susidurdavau beveik išimtinai tik su masinės drąsos pavyzdžiais, drąsos rikiuotėje, ir jeigu kas patyrinėja šią sąvoką iš arčiau, atranda gana nelauktų jos komponentų: daug tuštybės, daug lengvabūdiškumo ir netgi nuobodulio, bet visų pirma daug baimės – taip, taip, baimės neatsilikti, baimės nebūti išjuoktam, baimės, kad nereikėtų ko daryti vienam, ir visų pirma baimės atsidurti opozicijoje prieš visuotinį kitų užsidegimą; daugumą jų, kurie fronte buvo laikomi drąsuoliais, aš pažinojau ir paskui, civiliniame gyvenime, ir jie buvo labai nepanašūs į didvyrius. Prašom nemanyti, – tarė jis, mandagiai atsigręžęs į nepatenkintą šeiminką, – kad sau aš darau išimtį. Anaiptol.

Man patiko tokia jo kalba, ir aš jau norėjau priėti prie jo, bet tuo metu namų šeiminkė pakvietė svečius prie stalo, ir, toli nuo vienas kito atsisėdę, mes per visą vakarienę negavome pasikalbėti. Tik kai visi pakilo išeiti, mudu susitikome rūbinėje.

– Aš manau, – nusišypsojo jis man, – kad bendras mūsų proktorius netiesiogiai jau supažindino mus.

Aš taip pat nusišypsojau.

– Ir gana išsamiai.

– Jis tikriausiai jums užtektinai pririetė apie mane, koks aš esąs Achilas, ir gyrėsi mano ordinu, lyg jis būtų jo paties?

– Maždaug.

– Taip, jis velniškai juo didžiuojasi – panašiai, kaip ir jūsų knygomis.

– Keistuolis! Bet būna ir blogesnių. Tarp kitko, jeigu jūs neprieštaraujate, gal paėjękime galiuką kartu.

Mes išėjome. Staiga jis kreipėsi į mane:

– Tikėkite, aš netuščiažodžiauju, sakydamas, kad niekas per visus tuos metus nesudarė man tiek keblumų, kaip tas Marijos Terezijos ordinas, – baisiai jau jis krenta visiems į akis. Tiesa, atvirai šnekant, tada, kai fronte man jį užkabino, aš pasijutau lyg devintam danguj. Juk jeigu galų gale esi išauklėtas kariška dvasia ir dar kadetų mokykloje prisiklausei apie jį legendinių kalbų, apie tą vienintelį ordiną, kuris per kiekvieną karą tenka tik kokiam tuzinui išrinktųjų, tai jis iš tikrųjų atrodo it kokia žvaigždė, nukritusi iš dangaus. Taip, dvidešimt aštuonerių metų vyrukui toks apdovanojimas jau yra šis tas. Stovi sau prieš visą rikiuotę, visi nustebę žiūri, kaip staiga tau ant krūtinės kažkas sublizgėjo nelyginant kokia nedidelė saulė, ir imperatorius, ta nepasiekiamą didenybę, sveikindamas spaudžia tau ranką. Bet, matote, tas apdovanojimas turėjo prasmę ir reikšmę tik mūsų kariniame pasaulyje, o kai pasibaigė karas, man pasirodė juokinga visą gyvenimą vaikščioti su didvyrio ženklų tik dėl to, kad kažkada kokias dvidešimt minučių aš iš tiesų buvau drąsus – gal ne drąsesnis už keliasdešimt tūkstančių kitų, tik man nusišypojo laimė būti pastebėtam ir – tai turbūt užvis nuostabiausia – išlikti gyvam. Jau praslinkus metams, man iki gyvo kaulo įgriso vaidinti vaikščiojantį monumentą ir žiūrėti, kaip žmonės, pamatę tą gabaliuką metalo, su pagarba žvelgia į mane, ir nepasitenkinimas dėl to, kad aš amžinai visiems krentu į akis, buvo viena iš lemiamų priežasčių, kodėl tuoj po karo mečiau karinę tarnybą.

Jis kiek paspartino žingsnius.

– Pasakiau: viena iš priežasčių, bet svarbiausia priežastis buvo asmeninė, ji tikriausiai bus jums dar suprantamesnė. Svarbiausia priežastis buvo ta, kad aš pats labai abejoju, ar turiu

teisę vadintis didvyriu; juk aš geriau negu visi pašaliniai žiopliai žinojau, kad už to ordino slypi žmogus, kuo mažiausiai tepanašus į didvyrį, greičiau tikras nedidvyris – vienas iš tų, kurie tik todėl kaip akis išdegę puolė į karą, kad norėjo išsigelbėti iš beviltiškos padėties; tai veikiau dezertyrai, pabėgę nuo savo asmeninės atsakomybės, o ne didvyriai, vedami pareigos jausmo. Aš nežinau, kaip į tai žiūrite jūs, bet man gyvenimas su nimbu ir šventojo aureole atrodo nenatūralus ir nepakeliamas, ir dabar jaučiu didžiulį palengvėjimą, kad jau nebereikia kiekvieną dieną nešioti ant savo munduro didvyrio biografijos. Dar ir dabar negaliu pakęsti, jeigu kas mėgina atkasti mano senąją garbę, ir turiu prisipažinti, kad vakar man labai knietėjo prieiti prie jūsų staliuko ir pasakyti tam plepiui: girkis kuo kitu, bet tik jau ne manimi. Visą vakarą man nedavė ramybės tas jūsų pagarbus žvilgsnis, ir man labai magėjo paneigti visus jo plepalus ir priversti jus išklaudyti, kokiais vingiuotais keliais aš pasiekiau tą savo didvyriškumą, – tai gana keista istorija, ir, šiaip ar taip, ji būtų parodžiusi jums, kad dažniausiai drąsa yra ne kas kita kaip išvirkščia silpnybė. Tarp kitko, aš ir dabar galėčiau jums tą istoriją visai atvirai papasakoti. Apie tai, koks buvai prieš ketvirtį amžiaus, galima kalbėti taip, lyg tai liestų ne tave, o ką nors kitą. Ar turite laiko? Ir ar jums nenuobodu?

Savaime suprantama, laiko aš turėjau; mes dar ilgai vaikštinėjome jau ištuštėjusiomis gatvėmis, kitas dienas taip pat pralaidome beveik neišsiskirdami. Perteikdamas jo pasakojimą, aš labai nedaug ką pakeičiau, husarus pavadinau ulonais, įguly stovėjimo vietas tyčia perkėliau žemėlapyje kitur ir rūpestingai pakeičiau tikruosius vardus kitais. Niekur betgi nuo savęs nepridėjau ko nors esminio, ir dabar nebe aš, o patsai pasakotojas ima žodį.

Visa ta istorija prasidėjo nuo vieno neapdairaus žingsnio, nuo vienos visiškai nekaltos žioplystės, nuo „gaffe“, kaip sako prancūzai. Paskui aš mėginau išsikapstyti iš tos kvailos padėties, bet kai labai skubi pataisyti kokį ratelį laikrodyje, dažniausiai sugadini visą mechanizmą. Netgi šiandien, po daugelio metų, negaliu suprasti, kur baigėsi mano žioplystė ir prasidėjo kaltė. Turbūt niekadosis šito ir nesužinosiu.

Buvau tada dvidešimt penkerių metų ir tarnavau leitenantu N. ulonų pulke. Nepasakysiu, kad būčiau jautęs ypatingą traumą ar vidinį pašaukimą į karininkus. Bet jeigu patriarchalinėje Austrijos valdininko šeimoje prie kuklaus stalo sėdi dvi mergaitės ir keturi amžinai alkani berniokai, tai niekas daug neklausinėja apie jų polinkius, o pasistengia kuo greičiau įkišti juos į kurio nors amato kalvę, kad nesėdėtų per ilgai tėvams ant sprando. Mano brolių Ulrichą, kuris jau pradžios mokykloje per didelį mokymąsi buvo pasigadinęs akis, tėvai atidavė į dvasinę seminariją, o mane, stipraus sudėjimo vaikėžą, išsiuntė į karo mokyklą: iš ten jau gyvenimo kamuoliukas riedės tolyn pats, nereikės jo traukti už siūlo. Viskuo pasirūpins valstybė. Metai kiti – ir ji pagal nustatytą valdinį pavyzdį nemokamai sukirps iš blyškaus paauglio geltonsnapį kandidatą į karininkus ir visiškai gatavą atiduos kariuomenei. Pagaliau imperatoriaus gimimo dieną, dar nepilnų aštuoniolikos metų, aš baigiau mokyklą, ir netrukus ant mano apykaklės sublizgo pirmoji žvaigždutė; pirmasis etapas buvo nueitas, ir dabar man beliko tam tikrais tarpsniais automatiškai kopti tarnybos laiptais iki pat pensijos

ir podagros. Ir į kavaleriją, tą kariuomenės rūšį, kur tarnauti, deja, ne kiekvienam išneša kišenė, aš patekau ne savo noru, o dėl tetos Deizės užgaido – ta teta buvo antroji tėvo brolienė, ištekėjusi už dėdės, kada šis iš finansų ministerijos perėjo į pelningesnę banko valdybos pirmininko postą. Toji pinigais aptekusi snobė negalėjo pakęsti, kad kas nors iš giminės, turinčios Hofmilerių pavardę, „darytų gėdą“ šeimai, tarnaudamas pėstininkuose; ir kadangi tas užgaidas jai kas mėnesį atsieidavo po šimtą kronų, kurias ji man pridurdavo, tai kiekviena proga aš dar turėdavau rodyti jai nuolankiausią dėkingumą. O ar man pačiam patinka tarnauti kavalerijoje ir apskritai kariuomenėje, dėl to niekas niekada nekvaršino sau galvos, aš pats – juo labiau. Jeigu jau sėdėjau balne, tai ir buvo man gerai, ir mano minčių ratas siekė ne ką toliau, kaip per žirgo kaklo ilgį.

Tą 1913 metų lapkritį, matyt, perėjo koks įsakymas iš vienos kanceliarijos į kitą, nes staiga nei iš šio, nei iš to mūsų eskadroną šast ir permetė iš Jaroslavo į kitą mažą įgulą Vengrijos pasieny. Nesvarbu, kuris ten miestelis iš tikrųjų buvo, nes visos Austrijos provincijos įgulos yra taip panašios viena į kitą, kaip dvi vieno munduro sagos. Ir čia, ir ten – visur tie patys valdiniai būstai ir įrenginiai: kareivinės, maniežas, pratimų aikštė, karininkų kazino, be to, dar trys viešbučiai, dvi kavinės, cukrainė, vyninė, prasta varjetė su nuvalkiotomis subretėmis, kurios, uždariaudamos iš šalies, nešykšti savo paslaugų nei karininkams, nei savanoriams kareiviams. Karinė tarnyba visur tokia pati tuščia ir monotoniška, kiekviena valanda suskirstyta pagal nepajudinamą, per amžių amžius nusistovėjusį reglamentą, netgi laisvalaikis, ir tas ne ką teįvairesnis. Karininkų valgykloje tie patys veidai, tie patys pokalbiai, kavinėje tos pačios kortos ir tas pat biliardas. Kartais stačiai stebiesi, kad Viešpats Dievas teikėsi aplink tuos šešis ar aštuo-

nis šimtus miesteliūkščio kiemų bent dangų ar gamtovaizdį pajavairinti.

Šiaip ar taip, naujoji mano įgula vienu atžvilgiu buvo pranašesnė už aną Galicijoje: ji buvo arti Vienos ir ne per toliausia nuo Budapešto, be to, čia sustodavo greitasis traukinys. Kas turėdavo pinigų, – o kavalerijoje paprastai tarnauja pasiturintys vyriokai ir nemažai savanorių, tiek aristokratų, tiek fabrikantų sūnelių, – tas, laiku išsprukęs, galėdavo penktiniu nuvažiuoti į Vieną ir naktį pusę trečios grįžti atgal: užtektinai laiko nueiti į teatrą, pasibastyti po Ringštrasę, pavaidinti kavaliere ir net pasieškoti kokio nuotyčio; kai kurie laimės kūdikiai turėjo ten netgi butus, pastovius ar laikinus. Deja, tokios gaivinančios išvykos buvo ne mano kišenei. Aš turėjau tenkintis kavine arba cukraine, bet ir ten, kadangi kortų partijos dažniausiai būdavo man neįkandamos, žaisdavau tik biliardą arba lošdavau šachmatais, kurie dar mažiau reikalavo pinigų.

Taip aš sėdėjau cukrainėje prie šachmatų lentos ir tą popietę – rodos, tai buvo 1914 metų gegužės vidurys. Mano partneris ši kartą buvo „Aukšinio angelo“ vaistininkas, kuris kartu buvo ir mūsų įgulos miestelio viceburmistras. Jau seniai buvome užbaigę savo įprastines tris partijas ir iš neturėjimo ko veikti – kurgi dėsies tame nuobodžiame užkaboryje? – plepėjome ir apie šį, ir apie tą, tačiau mūsų pokalbis jau geso kaip baigianti smilkti cigaretė. Bet štai staiga atsidaro durys, ir gaivaus vėjo gūsis įneša dailią merginą su plačiu plazdančiu sijonu: rudos, panašios į migdolus akys, tamsus gymis, puikiai apsirengusi, nė ženklo provinciališkumo, o svarbiausia – naujas veidas šioje apgailėtinoje vienodybėje. Mes su nuostaba ir pagarba žiūrime į šią elegantišką nimfą, bet ji, deja, nesiteikia į mus nė pažvelgti; gyvai ir grakščiai, tvirtu sportišku žingsniu nueina pro devynis marmurinius staliukus tiesiai prie bufeto ir tuoj pat užsako

*en gros** visą tuziną pyragaičių, tortų ir gėrimų. Man tučtuojau krenta į akis, kaip žemai jai nusilenkia cukrainės šeimininkas, – niekada nebuvau matęs jam ant nugaros taip įsitempusios frako siūlės. Net jo žmona, stora, netašyta provincijos Venera, kuri šiaip leidžiasi garbinama visų karininkų (dažnai juk tenka prašyt palaukti iki mėnesio galo šiokių tokių skolelių), atsikelia nuo kasos ir vos nesutirpsta iš to didelio mandagumo. Kol cukrainės šeimininkas rašo į knygą užsakymą, dailioji mergina kramsnoja geros rūšies saldinius ir kalbasi su ponija Grosmajer; į mus, vargšus, ji nesiteikia nė dirstelėti, nors mes gal net pernelyg smalsiai tiesiame į ją kaklus. Savaiame suprantama, jaunoji dama nevargina savo dailios rankutės kokių nešulėliu; jai bus viskas, kaip ponija Grosmajer nuolankiausiai užtikrina, kuo gražiausiai pristatyta. Ir ji net nemano mokėti pinigų į plieninę automatinę kasą, kaip kad darome mes, paprasti mirtingieji. Iškart mums visiems aišku: tai neregėtai puiki, aukštakilmė klientė.

Ir kai ji pagaliau, viską užsakiusi, susiruošia išeiti, ponas Grosmajeris skubiai pašoka atidaryti jai durų. Mano ponas vaistininkas taip pat pakyla ir kuo pagarbiausiai nusilenkia. Ji linkteli maloniai, bet didingai, – velniai griebtų, kokios akys, aksominės, rudos kaip stirnos! – ir aš tik vargais negalais beįstengiu sulaukti, kol ji, iš visų pusių apiberta komplimentais, išeina iš cukrainės – tada, nesitverdama smalsumu, puolu klausinėti savo partnerį, iš kur atsirado tas lydis šioje karpių kūdroje.

– Ak, jūs jos nepažįstate? Juk tai pono... (na, aš vadinsiu jį ponu fon Kekešfalva, iš tikrųjų jo pavardė buvo kitokia) – tai pono Kekešfalvos dukterėčia. Juk jūs pažįstate Kekešfalvas?

Kekešfalva! Jis meta šią pavardę nelyginant tūkstanties kronų banknotą ir žiūri į mane, tarsi laukia, kad iš mano lūpų

* Urmu (pranc.). (Čia ir toliau – *vert. past.*)

tikriausiai lyg aidas pasigirs pagarbūs žodžiai: „Ak taip! Žinoma!“ Bet aš, neseniai iškeptas leitenantėlis, tik prieš keletą mėnesių likimo atneštas į šią įgulą, nė supratimo neturiu, kas per vienas yra tas paslaptینگasis dievas, ir nuolankiai prašau paaiškinti plačiau, o ponas vaistininkas su didžiausiu malonumu ir provincialo pasididžiavimu viską man išklejo – žinoma, daug smulkiau ir išsamiau, negu aš čia perteikiu.

Kekešfalva, aiškina jis man, yra turtingiausias žmogus visoje apylinkėje. Čia stačiai viskas priklauso jam, ne tik Kekešfalvos pilis, – „beje, jūs ją žinote, ji matyti iš pratimų aikštės, ta, kur po kairei nuo plento, tokia geltona, su plokščiu bokštu, dideliame sename parke“, – bet ir didelis cukraus fabrikas prie kelio į R., ir lentpjūvė Briuke, ir žirgynas Myje; visa tai priklauso jam, o dar jis turi šešis ar septynis namus Budapešte ir Vienoje. „Taip, sunku ir patikėti, kad pas mus yra tokių pasakiškai turtingų žmonių, ir gyventi jis moka kaip tikras magnatas! Žiemą – Vienoje, mažuosiuose rūmuose Zakeno gatvėje, vasarą – kurortuose; čia jis pabūna tik pavasarį kelis mėnesius, bet kaip laiką leidžia! Ponedie aukščiausias! Kvartetai iš Vienos, šampanas ir prancūziški vynai, geriausi iš geriausių, tauriausi iš tauriausių!“ Jeigu aš pageidaujau, jis mielai supažindinsias mane su ponu fon Kekešfalva, nes – platus pasitenkinimo mostas – juodu esą geri draugai, kitados jis turėdavęs su juo apščiai reikalų ir žinąs, kad jam visada esą malonu, kai jo namuose apsilanką karininkai; pakaksią vieno jo žodžio – ir aš būsiąs pakviestas.

Jei taip, tai kodėl gi ne? Juk žmogus gali stačiai uždusti tokiame padvisusiame raiste, kaip tas provincijos miestelis, kur dabar mes stovime. Jau pažįsti iš matymo visas moteris centrinėje gatvėje, žinai, kokia kurios vasarinė ir žieminė skrybėlaitė, kokia išėiginė ir kokia kasdieninė suknelė, – jos amžinai tos

pačios ir tos pačios. Ir šunį jų pažįsti, ir tarnaitę, ir vaikus – pažįsti net užsimerkęs. Žinai visas kulinarijos meno gudrybes, kuriomis karininkų klube tave vaišina storulė čekė virėja, o restorane, vien pamačius amžinai vis tą patį valgiaraštį, darosi koktu. Atmintinai moki kiekvieną pavadinimą, kiekvieną iškabą, kiekvienos gatvelės plakatą, žinai, kokiam name kokia krautuvė ir kokioje krautuvėje kokia vitrina. Žinai beveik taip pat tiksliai, kaip ir vyresnysis kelneris Oigenas, kelintą valandą ateis į kavinę ponas teisėjas ir kad jis atsisės kairėje prie lango ir lygiai pusę penktos užsisakys baltintos kavos, o ponas notaras ateis tiksliai po dešimties minučių, ketvirtą keturiasdešimt, ir – koks malonus pajvairinimas! – dėl savo silpno skrandžio išgers stiklinę arbatos su citrina, o rūkydamas visada tuos pačius Virginijos cigarus, pasakos tuos pačius anekdotus. Ak, pažįsti čia visus veidus, visus mundurus, visus arklus, visus vežėjus, visus elgetas aplinkui, pažįsti pats save iki koktumo. Kodėl neištrūkti nors kartą iš tos pilkos kasdienybės? O dar toji daili mergina, tos rudos kaip stirnos akys! Ir dėdamasis abejingas (kad tik nepasirodyčiau tam aptiekoriui pernelyg nekantrus!), pareiškiau: žinoma, man būtų malonu susipažinti su Kekešfalvos šeima.

Ir iš tikrųjų – tas šaunus vaistininkas, žiūrėk, ne tuščiai gy-rėsi! – jau po dviejų dienų ateina jis į kavinę ir, visas spindėdamas iš pasididžiavimo, globėjo mostu įteikia man spausdintą kvietimą, kuriame kaligrafiškai įrašyta mano pavardė; tame kvietime sakoma, kad ponas Lajošas fon Kekešfalva kviečia poną leitenantą Antoną Hofmilerį ateinantį trečiadienį aštuntą valandą vakaro pietų. Ačiū Dievui, mūsų karininkėlis irgi ne iš kelmo spirtas ir žino, ką tokiais atvejais reikia daryti. Ilgai nelaukdamas, jau sekmadienio rytą aš įlendu į savo geriausias drapanas ir su baltom pirštinaitėm, lakuotais bateliais, švariai

nusigramdęs barzdą, pasikvėpinęs ūsus išvažiuoju pirmo vizito. Tarnas – senas, diskretus, su gera livrėja – paima mano kvietimą ir atsiprašinėdamas murma: ponai labai apgailestausią, kad ponas leitenantas neradęs jų, bet dabar jie esą bažnyčioje. Juo geriau, manau sau, pirmieji vizitai visada itin keblūs ir tar-nyboje, ir už jos ribų. Šiaip ar taip, aš savo pareigą atlikau. Trečiadienio vakare nueisiu, ir, reikia tikėtis, bus gerai. Vadinasi, iki trečiadienio viskas sutvarkyta, manau sau. Tačiau po dviejų dienų, tai yra antradienį, mane nustebina maloni staigmena: savo kambarėlyje randu vizitinę kortelę su užlenktu kampučiu, paliktą pono fon Kekešfalvos. Oho, manau sau, kokie išauklėti žmonės! Dar tik dvi dienos, kai aš pirmą kartą apsilankiau jų namuose, ir štai atsakomasis vizitas man, menkam karininkėliui, – didesnės garbės negalėtų norėti nė generolas. Ir, tikrai maloniai nusiteikęs, laukiu trečiadienio vakaro.

Bet jau iš pat pradžių velnias pakiša man koją – ir nebūtu, žmogus, prietaringas ir nežiūrėk, ką kiekviena smulkmena pranašauja. Trečiadienį pusę aštuonių vakaro aš stoviu jau visiškai pasiruošęs – išeiginis munduras, naujos pirštinės, lakuoti bateliai, kelnių kantas kaip skustuvo ašmenys, – ir mano pasiuntiniui belieka tik sulyginti milinės klostes ir patikrinti, ar viskas gerai guli (rengdamasis aš niekada neapsieinu be pasiuntinio pagalbos, nes blogai apšviestame savo kambarėlyje turiu tik mažytį rankinį veidroduką), ir staiga kažkas pasibeldžia į duris: rotmistro pasiuntinys. Budintis karininkas, mano bičiulis, rotmistras grafas Šteinhiubelis, prašęs mane ateiti į kareivines. Du ulonai, matyt, visiškai nusilešę, susimušę, ir pagaliau vienas trenkė karabinu antrajam per galvą. Dabar guli tas mulkis kruvinas, be sąmonės, prasižiojęs, ir niekas nežina, ar jo kiaušas sveikas, ar ne. Pulko gydytojas pasiėmęs atostogų ir išrūkęs į Vieną, o pulko vado niekur negalima rasti;

tad, bėdos prisipirtas, dorasis Šteinhiubelis – kad jį kur skradžiai! – šaukiasi kaip tik manęs, kad padėčiau jam, kol jis rūpintis sužeistuoju; ir štai dabar aš turiu surašyti protokolą ir į visas puses siuntinėti žmones, kad jie kavinėje ar šiaip kur kuo greičiau surastų kokį civilinį gydytoją. O laikrodis jau rodo be penkiolikos aštuonias, ir man aišku, kad anksčiau kaip po ketvirčio ar pusės valandos iš čia nieku gyvu neištrūksiu. Po šimts, ir kaip tik šiandien turėjo atsitikti tokia velniava, kaip tik šiandien, kada aš pakviestas į svečius! Vis nekantriau žvilgčioju į laikrodį: ne, nebeįmanoma laiku suspėti, net jeigu čia užtrukčiau tik penkias minutes. Bet tarnyba – tas mums tvirtai įkalta į galvą – yra svarbesnė už bet kokius asmeninius įsipareigojimus. Pasprukti negalima, man belieka vienintelė išeitis iš tos keblios padėties – aš pasamdau fiakrą (tas malonumas man atsieina keturias kronas) ir liepiu savo pasiuntiniui važiuoti pas Kekešfalvas, atsiprašyti, jeigu pavėluočiau, mat netikėtas tarnybinis reikalas, ir taip toliau, ir taip toliau. Laimė, ta sumaištis kareivinėse neužtrunka per daug ilgai, nes atsiranda pats pulko vadas, o kartu – ir kažkur paskubom sumedžiotas gydytojas, ir aš galiu patyliukais išgaruoti.

Bet kai nesiseka, tai nesiseka: rotušės aikštėje lyg tyčia nėra nė vieno fiakro, ir aš turiu laukti, kol telefonu iškviečiama ke-turkinkė karieta. Tad kai pagaliau įžengiu į erdvę Kekešfalvų holą, ilgoji sieninio laikrodžio rodyklė jau stovi nuknebusi vertikaliai žemyn – lygiai pusė devynių vietoj aštuntos, ir aš matau, kad kabykloje pūpso jau gerokai paltų. Netgi iš kiek sutrikusio tarno veido pastebiu, kad ateinu smarkiai pavėlavęs – nemalonu, baisiai nemalonu, ir dar per pirmą vizitą!

Šiaip ar taip, bet tarnas – šį kartą baltos pirštinės, frakas, krakmolyti marškiniai, sustingęs veidas – nuramina mane, sakydamas, kad mano pasiuntinys prieš pusvalandį pranešęs,

jog aš pavėluosiąs, ir įveda mane į saloną, su keturiais langais, išmuštą raudonu šilku, spindintį sietynų krištolu, pasakiškai elegantišką – kaip gyvas nesu matęs nieko aristokratiškesnio. Bet, deja, salonas besąs visai tuščias, ir aš aiškiai girdžiu, kaip gretimame kambaryje linksmai skimbčioja lėkštės – kokia gėda, kokia gėda, tuoj pat dingtelėja mintis, jie jau sėdi prie stalo!

Na ką gi, aš susiimu ir kai tik tarnas atidaro sustumiamąsias duris, žengiu į valgomąjį, sustoju, stuktelėju kulnais ir nusilenkiu. Visi sužiūra į mane, dvidešimt, keturiasdešimt akių, visos nepažįstamos, idėmiai tyrinėja pavėlavusį svečią, kuris nelabai drąsiai stovi tarpduryje. Tučtuojau pakyla kažkoks pagyvenęs ponas, be abejo, namų šeimininkas, greitai nusimeta servetėlę, žengia prie manęs ir maloniai paduoda man ranką. Jis visai ne toks, kokį vaizdavausi, tas ponas fon Kekešfalva, visai ne kaip koks pilnaskruostis, nutukęs ir paraudęs nuo gero vyno dvarininkas su vengriškais ūsais. Pro auksinius akinius į mane žiūri kiek padėrusios akys su pilkais pabrinkusiais paakiais, pečiai lyg pasidavę į priekį, šneka negarsiai, pakosčioja; žiūrėdamas į tą žmogų pailgu švelnių bruožų veidu ir smailia žila barzdele, manytumei veikiau, kad čia koks mokslininkas. Mane labai raminau paveikia ypatingas senojo pono mandagumas: ne, ne, tai jis turįs atsiprašyti, – tuoj pertraukia jis mane. Jis gerai žinąs, kaip visko galį pasitaikyti tarnyboje, ir labai gražu buvę iš mano pusės, kad aš jį perspėjęs; ir tik todėl, kad jie nežinoję, kada aš atvyksiu, susėdę pietauti be manęs. Na, bet dabar greičiau prie stalo. Su kiekvienu svečiu atskirai jis mane paskui supažindinsiąs. O kol kas – jis priveda mane prie stalo – štai jo duktė. Pusaugė mergaitė, trapi, blyški, delikati kaip ir tėvas, nutraukusi pokalbį, pakelia pilkas akis ir permeta mane baikščiu žvilgsniu. Bet aš tik prabėgom pamatau siaurą nervingą

veidą, pirma nusilenkiu jai, paskui į dešinę ir į kairę visiems kitiems svečiams, kurie aiškiai patenkinti, kad aš nesutrukdžiau jų ir dėl keblios sveikinimosi ceremonijos nereikėjo dėti į šalį šakučių ir peilių.

Pirmąsias kelias minutes jaučiuosi dar baisiai nepatogiai. Nė vieno žmogaus iš mūsų pulko, nė vieno draugo, nė vieno pažįstamo, net iš miestelio žymenybių nieko nematyti – vien svetimi, visiškai svetimi žmonės. Daugiausia, atrodo, aplinkiniai dvarininkai su savo žmonomis ir dukterimis arba valdininkai. Bet visi civiliai, vien civiliai, tik aš vienas vienintelis su munduru! Viešpatie, kaipgi aš, nerangus, nedrąsus leitenantėlis, kalbėsiuos su tais nepažįstamais žmonėmis? Visa laimė, kad dar į gerą vietą mane pasodino. Šalia sėdi ta šauni rudakėlė, dailioji dukterėčia, kuri tada cukrainėje, regis, vis dėlto pastebėjo mano susižavėjusį žvilgsnį, nes ji nusišypso man draugiškai, kaip senam pažįstamam. Jos akys kaip kavos pupelės, ir kai ji juokiasi, iš tikrųjų atrodo, kad spragsi kaip pupelės gruzdinant. Jos žavios, mažytės, permatomos ausys po vešliais juodais plaukais man primena rausvus ciklamenus tarp samanų. Jos rankos nuogos, minkštos ir švelnios; jeigu paliestum jas, turbūt atrodytų, kad prisilietei nulupto persiko.

Smagu sėdėti šalia tokios dailios merginos, ir jau vien dėl to, kad ji kalba su dainingu vengrišku akcentu, galima ją įsimylėti. Smagu pietauti šviesomis žėrinčioje salėje prie tokio prabangaus stalo, kada tau už nugaros tarnas su livrėja, o prieš akis – skaniausi valgiai. Ir kaimynė iš kairės, kalbanti su lenkiška intonacija, man atrodo visai apetitiška, nors kiek ir stamboka. O gal man taip atrodo nuo vyno, geltono kaip auksas, paskui raudono kaip kraujas, o dabar štai putojančio kaip šampanas vyno, kurio stačiai per kraštus pila iš sidabrinų grafinų ir pilvotų butelių tarnai su baltomis pirštinėmis? Tikrai, šaunusis

vaistininkas nemelavo. Kekešfalvų pilyje viskas kaip kokiame karaliaus dvare. Aš niekada nebuvo taip gerai valgęs, net galvoti nedrįsau, kad galima taip skaniai, taip tauriai, taip prabangiai valgyti. Vis brangesni ir prašmatnesni patiekalai eina ir eina neišsenkančių dubenų srautu; melsvos žuvys, apvainikuotos salotų lapais, apdėtos omaro griežinėliais, plūduriuoja auksiniame padaže, kaplūnai joja ant plačių sluoksniuotų ryžių kalnų, melsva liepsnele rusena pudingai su romu, marguoja spalvingi ir saldūs ledų kauburiai, sidabriniuose krepšiuose bučiuojasi vaisiai, apkeliavę turbūt ne mažiau kaip pusę pasaulio. Ir taip be galo, be galo; pagaliau dar tikra vaivorykštė gėrimų, žalių, raudonų, baltų, geltonų, stori kaip pirštas cigarai ir skani skani kava!

Nuostabūs, pasakiški namai – tebūnie palaimintas gerasis vaistininkas! – giedras, laimingas, džiugus vakaras! Nežinau, ar dėl to aš jaučiuosi taip drąsiai ir laisvai, kad ir dešinėje, ir kairėje, ir priešais taip pat matau gyviau sublizgusias akis, girdžiu garsiau skambančius balsus, kad ir kiti, užmiršę visą perdėtą mandagumą, kalba už kits kitą garsiau – šiaip ar taip, mano įprastinio varžymosi nelieka nė padujų. Aš plepu kaip su senais pažįstamais, asistuoju abiem savo kaimynėms, geriu, juokuosi, išdykėliška šaudau akimis, ir jeigu kartais neatsitiktinai perbraukiu pirštais per dailią, nuogą Ilonos (toks tos žavios dukterėčios vardas) ranką, tai ji nė nemano ant manęs susiraukti dėl to lengvo prisilietimo, ji tokia pat linksma, pakili ir apsvaigusi nuo šio prabangaus pokylio, kaip ir mes visi.

Pamažu juntū – ar tik ne tie nuostabūs vynai paveikė, toką jus pramaišiu su šampanu? – kaip mane pagauna kažkoks lengvumas, netgi, sakyčiau, noras išdykauti ir šėlti. Bet iki visiškos palaimos, iki tokio pakilimo, kad jausčiausi lyg įgavęs sparnus, man kažko dar trūksta, ir kas buvo tas kažkas, ko

aš nesąmoningai troškau, paaiškėjo jau kitą minutę, kai staiga kažkur iš trečio kambario, už salono – tarnas netikėtai vėl atidarė sustumiamąsias duris – pasigirdo prislopinta muzika, kvartetas, ir dar tokia muzika, kokios aš ir geidžiau: šokių muzika, ritmingas ir švelnus valsas, du smuikai veda melodiją, sodriai, melancholiškai jiems pritaria violončelė, o fortepijonas ryškiu stakato duoda taktą. Taip, muzika, muzika, tik jos man betrūko! Klausytis muzikos ir galbūt šokti, suktis, skrieti valso sūkury ir palaimingai jausti, kaip lengva, gera širdyje! Ir iš tiesų, ta Kekešfalvų vila – tikri burtų rūmai: tik spėjai pagalvoti, – ir, žiūrėk, tavo noras jau patenkintas. Vos mes pakylame, atstumiamo kėdes ir pora už poros – aš pasiūlau Ilonai savo dešinę ir vėl pajuntu vėsią, švelnią jos odą – pereiname į saloną, ten visi stalai jau išnešti, tarsi kieno nematomai rankai palietus, o kėdės sustumtos į pasienius. Lygus rudas parketas spindi kaip veidrodis, o iš gretimo kambario sklinda linksma muzika.

Aš pasigrėžiu į Iloną. Ji juokiasi ir supranta mane. Jos akys jau pasakė man „taip“, ir štai mes sukamės – dvi, trys, penkios poros – lygiu parketu, o solidesni ir senesni svečiai žiūri į mus arba šnekučiuojasi. Aš mėgstu šokti ir netgi gerai šoku. Mes skriejame susikibę, ir man rodos, kad aš kaip gyvas nesu taip šokęs. Kito valso išvedu kitą savo kaimynę, ji taip pat šoka nuostabiai, ir aš, palinkęs prie jos, traukiu į save svaigų jos plaukų aromatą. Ak, ji šoka nuostabiai, viskas čia nuostabu, ir aš esu toks laimingas, jog net neprisimenu, kada man buvo taip gera! Aš nebesitveriu savy, manyčiau visus apkabinti ir pasakyti kiekvienam ką nors malonaus, kokį padėkos žodį – toks lengvas, toks nežemiškai pakilus, toks nepaprastai jaunas jaučiuosi. Sukiojuosi nuo vienos prie kitos šokėjos, kalbu, juokiuosi, šoku ir, paskendęs toje begalinėje laimėje, nebejaučiu laiko.

Bet staiga atsitiktinai dirstelėju į laikrodį, – pusė vienuoliktos! – ir su siaubu prisimenu: štai jau beveik visa valanda, kai aš, stuobrys, čia šoku, šnekuosi ir juokauju, o šeimininko dukters tai dar nepašokinau! Aš šokau su savo kaimynėmis ir keliomis kitomis damomis, kaip tik su tomis, kurios man labiausiai patiko, o šeimininko dukterį visiškai užmiršau! Koks nemandagumas, ak, koks afrontas! Na, bet – greičiau, tą klaidą turiu tučtuojau ištaisyti!

Tačiau – o siaubas! – aš visai neprisimenu, kaip ta mergaitė atrodo. Juk tik akimirką mačiau ją nusilenkdamas, kai ji jau sėdėjo prie stalo; atminty išliko tik kažkokios švelnios, trapios būtybės vaizdas ir greitas, smalsus pilkų akių žvilgsnis. Bet kurgi ji pasidėjo? Juk ji šeimininko duktė, tai negalėjo išeiti! Neramiai perleidžiu akimis visą pasienį, kur stovi moterys ir merginos, – nė viena nepanaši į ją. Pagaliau įeinu į trečiąjį kambarį, kur už kiniško paravano groja kvartetas, ir su palengvėjimu atsikvepiu. Juk tai ji – taip, tikrai ji – švelni, plonytė, su šviesiai melsva suknele, sėdi tarp dviejų pagyvenusių ponių buduaro kampe už žalio kaip malachitas staliuko, ant kurio stovi plokščia vaza su gėlėmis.

Kiek palenkusi į priekį siaurą galvą, mergaitė atrodo visiškai pasinėrusi į muziką, ir tik dabar, matydamas ją šalia skaudžiai raudonų rožių, aš pastebiu, kokia vaiskiai blyški jos kakta po vešliais kaštoniniais plaukais. Bet neturiu laiko tušties stebėjimams. Ačiū Dievui, atsidūstu savyje, ir tarsi akmuo nusirita nuo širdies, kad tik aš ją suradau. Dar ne vėlu atitaisyti savo žioplystę.

Prieinu prie stalo – šalimais griaudžia muzika – ir mandagiai nusilenkiu, kviesdamas ją šokti. Mergina suglumusi įsmeigia į mane nuostabos pilnas akis, praviros lūpos sustingsta pusiau žodžio. Bet ji nė nekrusteli, net nemano keltis.

Garsaus austrų rašytojo STEFANO ZWEIGO (1881–1942) psichologinis romanas „Širdies nerimas“, kaip ir geriausios šio autoriaus novelės, gvildena painų žmogaus jausmų ir minčių pasaulį bei dvasiniame gyvenime išskylančias moralines dilemas.

Pagrindinis romano veikėjas – jaunas išvaizdus leitenantas vakarėlio metu pakviečia šeimnininko dukrą šokiui, nepastebėjęs, jog ji negali vaikščioti. Neapsakomo kaltės jausmo užvaldytas jis bando užglaistyti savo netaktišką poelgį, vis labiau įsitraukia į merginos šeimos gyvenimą, atranda daugybę užuojautos ir meilės atspalvių, kol galiausiai yra priverstas gyventi su sunkia kaltės našta.

